

Volumul VII, Numărul 12 / 2005

ISSN 1454-9980

Specificitatea cercetării științifice în management

(pag. 1-9)

Dumitru ZAIȚ

Volume VII, Issue 1 (12) / 2005

**Cross-cultural
Management
Journal**

SPECIFICITATEA CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE ÎN MANAGEMENT

Dumitru ZAIȚ

Rezumat

Managementul ca domeniu, meserie și, de ce nu, știință este în continuă transformare, rămânând însă în zona acțiunii eficiente și proiecției rezonabile. Controversele privitoare la locul acestei discipline ca și la natura și mecanismele cercetării din zonele aferente domeniului au continuat să anime specialiști cu preocupări epistemologice nu numai din domeniu. Încă multe din aspectele fundamentale ale managementului, inclusiv de natură semantică, nu au fost suficient specificate și argumentate. Unele confuzii persistă, orgolii și poziții conservatoare alimentează tendințe centrifuge păguboase pentru management sau, ceea ce este mai mult sau mai puțin acceptabil pentru unii sau alții, pentru științele și practica gestiunii întreprinderii sau organizației. Cercetarea științifică în domeniu este și ea afectată. Nevoia unor clarificări se impune, misiune de loc simplă și confortabilă.

Cuvinte cheie: cercetare științifică, management, gestiune, pozitivism, constructivism, metodologie

Controverse epistemologice

Managementul ca știință are o poziție cel puțin ingrată dacă nu confuză. Conceptul, introdus de nord-americani pentru a caracteriza generic ansamblul regulilor, metodelor și funcțiilor (întreprinderii sau organizației) cu ajutorul cărora sunt alocate, exploatate și gestionate resursele în vederea realizării obiectivelor unui grup uman, a suferit conversii semantice mai ales prin transfer ad-hoc între culturi diferite. Problema acoperirii prin sensuri adecvate nu a fost pusă odată cu importul termenului, uneori din nepricepere, alteori din necunoaștere iar în alte situații pur și simplu în mod voit pentru a impune un alt punct de vedere sau a «proteja» limba culturii importatoare de invazia unor sensuri și apucături străine.

În timp ce pentru anglo-saxoni și nord-americani managementul a rămas oarecum unitar și omogen și s-a diferențiat în timp doar prin apariția și dezvoltarea unor subdomenii specializate (managementul carierelor sau

marketingul direct, cu titlu de exemplu), pentru europeni, în mod deosebit pentru cei din zona latinității, acesta s-a metamorfozat succesiv fără a fi avut o direcție bine precizată și cunoscută apriori. Situația s-a dovedit a fi mai complexă și confuză în țările în care managementul nu a fost cunoscut ca atare în practică și doar literatura de specialitate, ajunsă sporadic și întâmplător, mai putea sensibiliza asupra subiectului. În aceste țări (este și cazul României) managementul a fost asociat, după abandonarea sistemului de «organizare și conducere planificată», cu ceea ce este doar o parte a acestuia și anume fundamentarea și luarea deciziilor (proces, structuri, responsabilități, atribuții, coordonare etc.). Conceptul, în profunzimile lui, a rămas dominat de asocierea realizată inițial (în perioada imediat următoare intrării sale în limbajul curent) între misiunea managerului și calitatea lui recunoscută prin uzanțele anterioare, aceea de coordonator sau conducător la un anumit nivel de organizare și decizie. Așadar, legătura pare a fi nedubitată: manager–management–decizie. Viziunea, acolo pe unde a mai rămas, este deformantă. Pentru că lasă înapoi, fără explicații, activități, de management

totuși, și funcții care asigură corelarea resurselor cu obiectivele propuse de organizație (grupul uman în cauză) și care au rămas, conform accepțiunilor curente, în zona managementului. Învățământul superior în domeniu a creat el însuși confuzie, separând artificial o specializare de management de toate celelalte specializări din zona administrării afacerilor.

Rămâne încă dificil în aceste țări de plasat corect locul și filosofia managementului ca știință, dacă acest lucru ar fi dorit. De altfel, încă sunt folosite ezitant și fără a oferi explicații concepte sau sintagme diferite care pentru specialiști au oarecum același sens sau, oricum, se supun unei semnificații apropiate: management, administrarea afacerilor, gestiune. Este cazul să încercăm unele clarificări și pentru asta vom face apel la opinii autorizate din epistemologia domeniului precum și la accepțiuni autorizate prin activitățile corespondente din diferite țări, mai ales europene.

Într-un sistem general de clasificare al științelor economice (vezi sistemul din Journal of Economic Literature, sept. 1987) managementul poate fi identificat într-un grup referitor la întreprindere și intitulat Administrare; Finanțele afacerilor; Marketing; Contabilitate. Fără a fi explicit precizat, grupul pare a cuprinde subdomenii ale managementului, dacă facem referire la sensul generic recunoscut (fără a surprinde nuanțările diferitelor curente) al acestuia. Putem deduce că managementul ar cuprinde patru subdomenii majore:

- Administrare (teoria organizării și deciziei, economia managerială, administrarea publică și a afacerilor, scopurile și obiectivele firmei);
- Finanțe de afaceri și investiții (finanțele afacerilor și investiții de afaceri);
- Marketing (marketing și reclamă);
- Contabilitate.

Sistemul, deși nu foarte explicit, pune în evidență o omogenitate disciplinară în cel puțin două direcții: câmpul de acțiune (întreprinderea sau organizația), pe de o parte și tipul de activități aferente (corespunzătoare gestionării resurselor în vederea atingerii scopului și obiectivelor grupului). Identificarea managementului cu doar primul subdomeniu poate avea o anumită relevanță numai dacă s-ar admite că acesta se limitează strict la structuri, organizare, coordonare și decizie, decizia redusă

însă doar la partea ei finală, aceea privind opțiunea pentru o variantă dintre mai multe posibile. Dacă se respectă însă definiția generică, atunci managementul trebuie privit ca sistem cuprinzând cele patru subdomenii complementare în procesul de administrare a resurselor în vederea realizării scopului și obiectivelor organizației.

A.Ch. Martinet (Epistemologies et Sciences de Gestion, 1990) plasează managementul sub o denumire foarte franceză, aceea de Științe de gestiune, în grupul Științelor ingineriei, alături de științele politice, cele juridice, cele economice și cele ale organizației. Plasarea managementului în această zonă poate părea ciudată, mai ales că științele sociale apar distinct, într-o zonă mai apropiată de științele vieții (vezi fig. n.1). Argumentul care pare a-l fi determinat pe autor să aducă managementul (ca sistem al științelor gestiunii) în această zonă este unul puternic: știința gestiunii are un statut disciplinar, ea are ca scop construirea de proiecte socio-tehnice prin ingineria organizațiilor și «și propune să identifice procesele cognitive de concepție prin care sunt elaborate strategiile de acțiune organizațională posibile» (p. 130). Efortul de a aduce managementul, prin această denumire pur franceză, la statutul de știință este aici evident și, de altfel, explicit formulat prin titlul lucrării publicate de autor.

Legarea științelor gestiunii sau managementului de științele ingineriei este reluată de Le Moigne (Le constructivisme, Des épistémologies, 1995), într-o manieră ceva mai puțin tranșantă dar nu lipsită de argumente. Pentru el, această «tânără disciplină în mod legitim ambițioasă preferă adesea să fie considerată ca *știință economică aplicată*, la fel cum *științele ingineriei* au riscat să fie reduse în secolul al XIX-lea la *științe fizice* sau *chimice aplicate*» (idem, pp. 93, 94) Științele managementului¹ sau gestiunii sunt asociate

¹ Conceptul de științe manageriale sau ale managementului («Management Sciences») pare a fi fost introdus în literatura de specialitate în SUA, prin anii '50; în Europa el a fost introdus puțin mai târziu, sub titulatură diferite: științe ale gestiunii, în Franța, Scientific Management sau Conducere științifică în țări preferând denumirile de origine sau Organizare științifică, după modelul francez și ca formulă a aceluiași Scientific Management american, cultivat mai ales în universități. Știința deciziei, ca și la alți autori și specialiști în epistemologie, este considerată de Le Moigne alături de științele de gestiune și nu în structura acestora. Dezbateră asupra identității dintre științele gestiunii (variantele franceză) și științele managementului (variantele anglo-saxonă și

deseori, fără a căuta identități epistemologice dar într-o manieră foarte explicită, cu științele acțiunii, în cadrul cărora apare și știința sistemelor. Prin abordare epistemologică serioasă se poate ajunge la argumentarea unei apropieri mai mari între științele managementului sau gestiunii și cele ingineresti decât față de cele socio-umane.

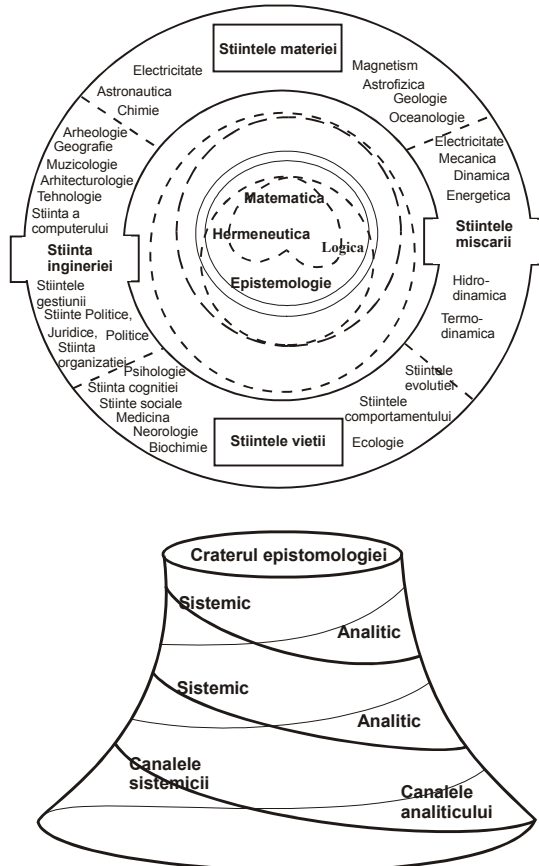

Fig. Viziunea vulcanica a tipologiei stiintelor
Dupa A. Ch. Martinet (coord).

Dincolo de ceea ce se poate găsi ca inadecvare sau nepotrivire față de pozitivism, sau constructivism, științele gestiunii sau ale managementului sau Managementul, pur și simplu, cum vom scrie de acum încolo fără alte precizări, își propun «representarea inteligibilă a intervenției actorilor în cadrul organizației» prin care se realizează o permanentă acordare între obiectivele propuse (finalități construite) și resursele disponibile prin intermediul unor

acțiuni, instrumente și metode caracterizând modele de comportament construite de însuși sistemul în cauză (întreprindere, organizație). Managementul este deci, înainte de toate, anticipare proiectată și adecvare a funcționării sistemului întreprindere prin crearea sau găsirea de soluții posibile în vederea realizării scopului și obiectivelor acestuia. Implicarea modelului în această formulare a sensului managementului ca știință poate aduce critici, mai ales din partea adeptilor considerării acestuia în categoria științelor socio-umane. Modelul însă este o referință rațional-logică dar și intuitiv-irațională a funcționării oricărei întreprinderi și nu un pseudo-argument prin care s-ar încerca forțarea acceptării managementului în zona științelor pozitive. Pentru că, totuși, modelul, ca reprezentare a ceea ce poate fi sau deveni, pur și simplu, este dovada dimensiunii constructiviste a managementului.

Apartenența managementului la științele pozitive și nu numai afinitățile metodologice târzii puse în evidență de diferiți autori, cu diferite ocazii și sub diferite motive a fost probabil deja explicată prin argumentele epistemologice. Același Le Moigne pune în evidență transcendența acestui grup imatur încă de discipline (ale managementului sau gestiunii) din științele pozitive, atât de bine apărate de științisti și filosofi clasici. Făcând apel la H.A. Simon, autorul atât de cunoscut al lucrării care poate fi considerată începutul epocii pozitivistice a managementului, *The New Science of Management Decision*², Le Moigne încearcă să convingă asupra faptului că managementul (ca știință și nu ca practică sau meserie) respectă principiile pozitivismului (esența ontologică, determinarea realului, obiectivitatea, raționalitatea, minima acțiune) și constructivismului (reprezentabilitatea, universul construit, interacțiunea subiect-obiect, argumentarea generală, acțiunea inteligentă), ceea ce ar fi suficient pentru a fi considerat din seria științelor pozitive și constructiviste, ca știință a acțiunii eficiente. Simon însuși constatare și argumentase faptul că științele

nord americană) poate fi astfel reluată fără prea mari șanse de reușită. Aici vom reține ideea unei suprapunerii între cele două, cu riscul de a fi sancționat de cititor.

² Lucrarea a fost publicată în 1960, dar intențiile provocatoare ale managementului au fost anunțate încă din 1943 prin lucrarea aceluiași Simon, *Administrative behavior*, publicată în 1947, ca și de *Games Theory*, publicată de von Neuman și Morgenstern în 1945. Interesant, știința deciziei este considerată deseori separat față de științele managementului sau gestiunii. Nu rareori chiar, managementul este redus la teoria sau știința deciziei.

managementului sunt de aceeași natură cu cele ale ingineriei sau arhitecturii sau muzicii. Ele furnizează soluții, creează, concep mai mult decât analizează, studiază sau interpretează. Simon nu este însă prea mult preocupat de epistemologie, de verificarea măsurii în care noua disciplină respectă sau nu principiile constructivismului sau pozitivismului științific. Faptul că managementul operează asupra realității tangibile (întreprinderea sau organizația cu tot ceea ce aceasta cuprinde material sau imaterial – conturi, credite etc.), ale cărei componente sunt definite ca rezultat al unui proiect identificabil, elaborat printr-un proces cognitiv este suficient pentru a asimila deci această disciplină acelor pozitve. Poziția va intra în dezbateră epistemologilor și pozitivistilor fără a fi efectiv luată în seamă de practicieni.

Și totuși, locul managementului ca știință pare a fi fost bine susținut, chiar dacă structurile disciplinelor științifice prezentate curent rămân încă dominate de pozitivismul lui Auguste Comte (vezi tabloul sinoptic propus de acesta în cursul său de filosofie din anexa n.1) și constructivismul lui J. Piaget. În sistemul ciclic în spirală al științelor (insula vulcan), managementul (sub titulatura de științele gestiunii) este însă plasat în zona științelor ingineriei, fără ca sistemul pozitivist-constructivist al celor "șase" comține (matematica, astronomia, fizica, chimia, psihologia și fizica socială) să fie afectat (vezi fig. n.1). Economiiștii și managerii, practicieni și teoreticieni, nu s-au grăbit însă prea tare în a recunoaște noua poziție, uneori neștiind că așa ceva li se putea întâmpla, alții rămânând încorsetați de o ideologie conservatoare a drumului cunoscut.

Dincolo de rezervele ce pot să apară, managementul, inclusiv sub titulatura sa franceză, este un domeniu în care nevoia de complementaritate disciplinară este explicabilă și de necontestat. Legarea de inginerie poate fi considerată improprie în măsura în care dimensiunile sociale, psihologice și chiar politice sunt la fel de importante ca și cele strict gestionare și ingineresti. Sigur că ingineria este considerată aici în forma sa cea mai generală, cu trimitere la ceea ce este aplicat rațional pentru a obține efecte, ceea ce face apel la instrumente, măsuri și măsurători, norme și standarde, reguli și principii etc. Este vorba de sensul cel mai

generos atribuit ingineriei, acela de știință a ingeniozității, a artificialului, a concepției, a cunoașterii sistemelor artificiale și acțiunii în cadrul acestora. Iar un sistem artificial este construit de om, prin compunere din elemente disparate, fiind ireductibil la suma părților, având întinderea și forța proiectelor sau funcțiilor sale și nu a componentelor sale individuale sau însumate. «Este ceea ce spiritul caută dar care nu există încă; este descriptibil prin câteva reprezentări simbolice inteligibile care nu pot totuși face dovada existenței sale materiale; este această „împletitură, șiretenie, înșelătorie, artificiu” (M.Boder, in cahiers STS, 1984, p.70 – 85) care va permite, prin intermediul proiectului, să învingă sau să împiedice natura: contra natură, artefactul» (J.-L. Le Moigne, tome 1, p. 75).

Întreprinderea este poate cel mai semnificativ sistem artificial, nu numai în sens tehnic sau tehnologic ci și socio-uman și economic. Managementul este cel care asigură funcționarea acestui sistem, este "ingineria" gestionării resurselor în vederea realizării scopului și obiectivelor grupului uman respectiv. Această plasare epistemologică privește deci dimensiunea metodologică a managementului ca știință și nu domeniul de acțiune al acestuia.

Și în sens metodologic și în raport cu domeniul de aplicație trebuie mereu avut în vedere sensul pragmatic-aplicativ al managementului și nevoia de a-l subordona acțiunii. Considerarea lui printre sau mai aproape de științele ingineriei decât de cele socio-umane nu este injurioasă și nici degradantă. Ea exprimă pur și simplu esența unei filosofii a praxisului în raport cu metodologia și caracteristicile demersului de cunoaștere.

Între practică și centrare culturală

Dezbateră epistemologică este utilă specialiștilor și formatorilor în domeniu, dar accepțiunile uzuale rămân importante, la rândul lor, și nu pot fi trecute cu vederea. Confuziile terminologice trebuie atenuate dacă nu eliminate chiar. Ne vom opri puțin doar, în acest scop, asupra terminologiei francofone din management.

Așa cum am putut constata și anterior, științele managementului (Management

Sciences) au fost lansate de nord americani dar s-au impus destul de rapid în Europa, sub denumiri deseori diferite. Francezii, de exemplu, au preferat acestei sintagme, multă vreme, ceea ce încă se potrivește bine în limba lor: științe ale gestiunii. Astfel științele gestiunii au devenit un corespondent francofon al științelor managementului³. Odată cu această «echivalare lingvistică» au venit și primele controverse, controverse care s-au amplificat într-o vreme dar care par a se fi atenuat oarecum. Epistemologii francezi preferă încă, în marea lor majoritate, sintagma științe ale gestiunii, chiar dacă tot ei sunt cei care recunosc oarecari diferențe de sens și conținut față de Management Sciences. Practicienii, specialiști și manageri de diferite ranguri, utilizează însă alternativ cuvintele management și gestiune, doar unii mai fiind dominați de ideea conservării unei denumiri naționale a disciplinei, meseriei sau domeniului. Ca și în România însă (trebuie recunoscută originea franceză a multora din conceptele importate, introduse, asimilate pentru domenii noi, așa cum este și cazul managementului), deseori confuziile terminologice creează disconfort, cel puțin, dacă nu chiar neînțelegeri. Pentru a evita asemenea neînțelegeri se preferă fie clarificarea din început a poziției adoptate, fie considerarea echivalenței semantice a conceptelor respective (gestiune, management, conducere a întreprinderii). Nu rare sunt însă situațiile în care conceptul «management» este rezervat abordării aspectelor umane și organizaționale ale administrării întreprinderii, așa cum de altfel se întâmplă și în România.

Ca regulă generală, se poate recunoaște distincția ce se face între gestiune (management) ca încadrare de personal și ca gen de activitate. În cazul încadrării de personal, managementul este caracterizat ca meserie și funcții, ca grup de persoane dintr-o întreprindere sau organizație, grup care are aproximativ aceleași convingeri în privința statutului și poziției față de administrație. Persoanele din această categorie sunt plasate în zona superioară a ierarhiei (deasupra nivelului de decizie operațională) din întreprindere sau organizație și sunt numite «cadre» sau personal tehnic-administrativ.

Evoluția organizației spre structuri mai puțin ierarhizate sau matriceale a determinat însă amplificarea competențelor manageriale și, implicit, diminuarea, până la dispariție, a elementelor de diferențiere pentru personalul cu atribuții manageriale. Se tinde astfel, prin evoluție naturală, spre ceea ce la origine (în sistemul nord-american) managerul și managementul au fost sau sunt încă, pornind chiar de la originile sale practice și teoretice (Fayol și Taylor). Ajungem astfel la activitățile acoperite de management, la sensul aplicat al acestuia.

După perioada considerării lui prin funcțiile managerului (planificare, organizare, coordonare, control), a urmat o evoluție aproape spectaculoasă, inclusiv la nivel teoretic, care a dus la o viziune mai degrabă integratoare decât complexă asupra conținutului și funcțiilor managementului. Considerarea managementului prin prisma capacității de a construi și lua decizii, mai ales în condiții de incertitudine (teoria deciziei, anii '60 – '70), a deplasat centrul de greutate spre componenta structurilor organizaționale și cea a resurselor umane și, implicit, spre ierarhie, culturile meridionale și latine (cea franceză, printre ele) fiind foarte sensibile față de modul de distribuire a puterii. Astfel, în multe culturi managementul este asociat doar cu această componentă (decizională) a structurilor organizațiilor. Gestiunea, în schimb, ar generaliza sensul managementului, aducându-l de fapt la ceea ce acesta a fost și este pentru nord-americani și nu numai. Aceasta a devenit de fapt diferența de fond dintre gestiune și management, din fericire numai pentru o parte a culturilor europene, cea formată din moștenitori ai latinității și înrudiți cu francezii. Iar, în cazul francezilor, trebuie recunoscută o doză importantă de orgoliu național și francofon în preluarea sau adaptarea unor comportamente sau concepte venite din alte culturi, dinspre cea nord-americană în mod particular.

Managementul, în ansamblul său, ca practica sau ca teorie, este ceva mai omogen și mai bine conturat decât branșa profesioniștilor și, respectiv, cea a personalului de decizie strategică și politică. Ca și în Franța, oarecum, în practica românească se face distincție între manageri și restul personalului care profesează meseriile din zona managementului. Managerii sunt cei cu funcții de conducere și, deci, putere

³ Apariția științelor de gestiune ca un corespondent al Management Sciences în Franța este plasată în anul 1970, la aproape 20 de ani după publicarea primelor lucrări de către nord-americani. De altfel, primele lucrări apărute în Franța în acest domeniu au fost traduceri sau compilații după cărți publicate în SUA.

de decizie la orice nivel al ierarhiilor organizaționale. Meseriile aferente zonei managementului privesc, în mod particular dar evident bine fixate la nivel de memorie colectivă, resursele umane, organizarea, strategia și sfera comercializării, respectiv marketingul. Pentru celelalte meserii sau profesii care, în accepțiunea teoriei generale a managementului și concepției practice din alte țări, realizează operaționalizarea managementului la bază, se preferă conservarea gestiunii ca termen mai potrivit. Este însă vorba doar de preferințe venite dintr-un trecut nu prea îndepărtat în care managementul nu putea fi recunoscut decât tacit prin conceptul materialist-dialectic de conducere sau conducere științifică a producției etc. Evitarea folosirii cuvântului "conducere" ca substitut pentru management poate fi pusă pe seama unei anume inhibări față de un trecut contestat. Practic însă, uzanțele noastre suprapun aproape integral cele două concepte, management (ca știință și practică a deciziilor, în acest caz) și conducere. Între aceste două concepte, însă, diferențele, la nivel de definiție, există și sunt chiar majore. Pentru că managementul acoperă toate funcțiile organizației (previziune, decizie, strategie, studiul pieței etc.) menite a gestiona resursele în vederea atingerii scopului și obiectivelor acesteia, în timp ce conducerea nu se manifestă decât la nivel decizional, cel mult până la nivel de fundamentare a deciziilor.

Câteva alte profesii și meserii, așa cum am mai menționat, sunt și ele privite ca fiind din altă categorie decât cea proprie managementului. Este vorba de cele din sfera contabilității (inclusiv la nivel de auditare și expertizare contabilă) și a finanțelor întreprinderii. Chiar dacă nu se insistă în vreun fel sau altul, aceste două meserii și profesii sunt puse în legătură cu gestiunea, originea franceză a acestei accepțiuni neputând fi pusă la îndoială. Și în cazul acestor meserii (ca și al disciplinelor respective) poate fi invocat trecutul, pe de o parte (separarea era subînțeleasă în învățământul superior românesc de odinioară), dar și filiera franceză de import a multor concepte și filosofii legate de discipline sau științe noi. Dar, în timp ce în Franța managementul și gestiunea ca domenii generale și științe se suprapun, lăsând diferențele să se producă doar la nivel de aplicare și meserii sau profesii corespondente, în România se menține artificial o separare de orgoliu între cele două. O

frontieră invizibilă a fost trasată între gestionari (contabili și finanțisti, în linii mari), pe de o parte și «manageriști» (profesioniștii fundamentării deciziilor, managementului resurselor umane și marketingului, în principal și nu manageri, în sensul de persoane investite cu funcții de decizie) pe de altă parte. Toți însă își revendică apartenența față de profesia de economist, care de altfel este privită nediferențiat după obținerea unei diplome universitare în oricare din specializările managementului și (sau ar fi mai corect) gestiunii. Unificarea sensurilor uzuale ale celor doi termeni poate fi considerată o tendință normală. Ca și diferențierea mai bine marcată între meseriile și profesiile derivate. A recunoaște meseriile prin limbajul comun ca și prin diplomele universitare aferente este o necesitate evidentă pentru a evita numeroase ambiguități în comunicare, în cea organizațională și cea profesională, în mod special.

Dificultăți ale plasării tipologice a cercetării din management

Cercetarea științifică⁴ a devenit, pe nedrept și, totuși, datorită eforturilor orientate ale unor specialiști orgolioși, un tip de demers spre cunoaștere dominat de reguli, rigori, limbaj, metode etc., care o fac abordabilă doar pentru un grup de aleși, având calități speciale, mai degrabă moștenite decât acumulate și o formare specifică unui anume domeniu, capabili să caute sistematic sau să ajungă întâmplător la descoperiri, noutăți cu caracter de excepție, teorii noi etc. Am încercat anterior să pun în evidență dimensiunile negative ale unei asemenea percepții stereotip la nivel de individ normal ca și pentru mulți profesioniști ai diferitelor domenii. Sigur, există elemente de profesionism și de limbaj specializat care fac posibilă cercetarea numai după parcurgerea unor proceduri de formare și acumularea unei oarecare experiențe.

⁴ Atributul «științifică» devine aproape superflu în limba română, cercetarea fiind aici considerată aproape invariabil ca o căutare orientare, sistematică etc. și ca un demers prealabil cunoașterii științifice. Este motivul pentru care vom folosi, de regulă, conceptul de cercetare cu sensul mai degrabă comun de cercetare științifică.

Cercetarea în domeniul managementului (științelor de gestiune sau ale managementului) se încadrează în principiile și procedurile normale de cercetare, fiind, în același timp, particulară prin câmp sau domeniu (întreprinderea ca sistem complex, socio-uman și tehnic, în același timp) ca și prin metodologie și strategie. Pentru că, așa cum am putut anterior constata, managementul este interdisciplinar în profunzimea sa, poate fi inclus în grupa științelor acțiunii, ale ingineriei, putând fi revendicat cu la fel de multe argumente de fizica socialului sau de științele socio-umane. Evoluția sa din ultimele două decenii, cel puțin, evidențiază în plus și faptul că o tendință centrifugă pentru unele din subdomeniile sale de acum este în curs de a se realiza. Componentele mai tinere și mai mult supuse schimbării (este vorba de știința deciziei sau, cum se consideră deseori, managementul propriu-zis, de managementul resurselor umane și de marketing) par a se considera doar ele management, în timp ce pentru veteranele contabilitate și finanțele întreprinderii conservarea termenului francez de gestiune se conturează tot mai mult, deși, la un moment dat, regruparea sub o unică titulatură părea a se fi conturat. Separarea este oarecum tacit recunoscută în România, poate și din cauza unor poziții oarecum contradictorii ale adepților celor două subdomenii ale științelor managementului sau gestiunii, în sensul de acum clasic.

Diferențele de conținut ale celor două subdomenii nu sunt însă atât de profunde sau importante pentru epistemologie. Ele apar la nivelul manierei de abordare și metodologiei. Astfel, contabilitatea și finanțele întreprinderii (gestiunea organizației) sunt dominate de parametrizare și standardizare la nivel de calcul, analiză, metode și instrumente de lucru; interpretările fiind suficient de mult supuse ele însele acestei parametrizări convenționale pentru a lăsa prea multă libertate de operare specialistului. De cealaltă parte, managementul propriu-zis (incluzând, așa cum am mai menționat, teoria deciziei, managementul resurselor umane și marketingul, cel puțin) pare a fi mult mai mult supus nevoii de analize de variante și interpretărilor subiective, precum și obligativității considerării unor abordări pluri- și interdisciplinare complexe. În cazul acestui grup de discipline, abordările sociologice, psihologice, antropologice etc. sunt foarte

prezente, alături de cele formal-logice sau statistic-experimentale.

Decizia strategică sau cea comercială, studiul pieței sau politica de personal se situează normal și necesar în câmpul interferențelor dintre rațional și irațional, dintre teoretic și experimental, dintre subiectiv și obiectiv, dintre logic și emoțional. Un amestec aproape straniu de filosofii, metode și instrumente poate fi sesizat pentru acest grup de discipline. Cercetarea operațională, econometria, teoria probabilităților sunt apelate paralel sau succesiv alături de analiza comparativă sau de hermeneutică pentru a căuta și găsi soluții care să poată fi oferite decidenților organizației. Acest amalgam complex face el însuși dificilă plasarea acestor discipline într-o anumită zonă a științificității, pozitivismului, empirismului, intuitivismului etc.

Câteva argumente pentru reconsiderarea poziției față de cercetarea științifică

Cercetarea științifică este căutare sistematică, structurată și coerentă, bazată pe sisteme specifice și specializate de codificare și pe o metodologie potrivită pentru a găsi ceea ce va deveni noutate, inovație, invenție sau descoperire. Se poate spune că cercetarea științifică își propune să găsească ceva despre existența căruia nu se știe sau despre care se cunosc fapte sau evenimente legate relațional, empiric sau logic dar pentru care nu există nici suficiente dovezi, nici suficiente argumente, demonstrații, conexiuni logice sau deducții iraționale. În cercetarea științifică, să-i spunem comună, poate fi considerată justă concluzia delicatului panseu a lui Gâgă: «nu m-ai fi căutat dacă nu m-ai fi găsit». Pentru că, în marea majoritate a situațiilor, prin cercetare se caută ceva despre care există o minimă idee, asupra căruia se poate formula o ipoteză oarecare pe baza unor fapte sau evenimente cunoscute sau bănuite, ceva care poate fi dedus logic sau emoțional (cred că trebuie să considerăm explicit și acest caz, trecut cu vederea de epistemologi pentru simplul motiv că nu se presupune unui demers rațional de căutare) dar pentru care este necesară o testare, o validare sau

adunarea unor suficiente probe ale nefalsificabilității sale (criteriul Popper).

"Căutarea" a ceva despre care nu se știe nimic, la limită, este mai degrabă rodul întâmplării, a unui hazard care pune dintr-o dată față în față necunoscutul faptic sau relațional cu personajul sortit a face descoperirea. Suntem aici în fața unei cercetări mai degrabă specioase dar care este considerată de mulți ca fiind cea «adevărată». Mecanismele misterioase ale acestui tip de cercetare scapă însă oricărei logici, se supun unei psihologii iraționale a descoperirii mai degrabă chiar decât acelei psihologii empirice care pare a se ocupa de identificarea și descrierea drumurilor spre descoperire.

În teoria cunoașterii și în epistemologie, cercetarea științifică este definită într-un sens destul de particular dar necesar. Astfel, ea este considerată ca demers logic de căutare a explicațiilor prin formularea și testarea sistematică a unor enunțuri și sisteme de enunțuri și construirea, reconstruirea, consolidarea sau dezvoltarea teoriei pe baza și în interiorul căreia se realizează. Pentru științele empirice sunt considerate aspectele particulare derivate din obligativitatea raportării permanente la fapte, evenimente sau relații care fac parte din realul natural. Cercetarea științifică pentru aceste științe formulează ipoteze, construiește sisteme teoretice și confruntă aceste sisteme cu realitatea naturală, cu experiența, prin observație și experiment.

Așa cum se poate constata, sensul atribuit cercetării științifice este mereu asociat cu ideea de teoretizare și, implicit, cu aceea de generalizare teoretică. Excluderea componentei aplicative ale cercetării este și ea evidentă. Evoluția științelor ca și a lumii cercetării științifice obligă însă la reconsiderarea sensului acestei activități. Pentru că cercetarea de dezvoltare ca și cea aplicată trebuie asimilate și sunt de altfel, cercetării științifice, în sensul cel mai profund și nobil al acesteia.

Cercetarea științifică nu este totuși o meserie pentru care trebuie parcursă o anumită formare, de un anumit nivel. «Învățarea» cercetării științifice este supusă altor canoane, dar preexistența unei acumulări în materie de limbaj specializat și a unei structuri teoretice în

domeniul vizat este necesară. Altfel, nici căutarea în sine a noului (simplă soluție practică, ameliorarea unei stări, inovație etc.), nici teoretizarea, cu atât mai puțin, nu pot fi realizate în sensul avut în vedere prin cunoașterea științifică. Un executant de rutină poate vedea o soluție pentru modernizarea utilajului pe care lucrează, un contabil poate găsi o modalitate mai eficientă pentru a înregistra o modificare oarecare a patrimoniului etc. Inovațiile respective vor rămâne însă necunoscute lumii dacă nu se va găsi cineva care să le pună în circulație într-un mod inteligibil, specializat și în acord cu o anumită teorie (fie și pentru a schimba ceva în această teorie sau pentru a orienta către o nouă teorie, în cazul unor descoperiri spectaculoase). Nu căutarea sau descoperirea trebuie puse în cauză pentru cercetarea științifică ci modul în care acestea se realizează și sunt sau nu supuse stocării, exploatării și difuzării prin rezultatele obținute.

Așa cum am încercat să argumentăm, cercetarea științifică nu poate fi propriu-zis supusă standardizării, ea nu este niciodată reproductibilă nici în linii generale nici în detalii mai mult sau mai puțin semnificative. Realizarea sa practică este condiționată prin anumite premise care trebuie întrunite. Îndeplinirea premiselor respective nu este însă o garanție pentru realizarea cercetării științifice. Specialiști cu formare universitară de vârf care lucrează în zone de rutină sau care se mulțumesc să execute reflex activități sau operațiuni repetabile pot fi întâlniți în numeroase domenii.

Mecanismele cercetării științifice nu pot fi formate dar pot fi supuse unor proceduri de cunoaștere care să faciliteze exploatarea lor rațională pentru majoritatea domeniilor și problemelor de rezolvat. De fapt, nu cunoaștem misterele descoperirii, a acelei iluminări a geniului care produce marea descoperire, dar putem stăpâni corect mecanismele, metodele, tehnicile, instrumentele și procedurile prin care se poate ajunge la soluții practice, la idei și teorii noi. Este motivul pentru care a fost creată și continuu dezvoltată o metodologie a cercetării, inclusiv specializată în diferite domenii.

Bibliografie

1. Georgescu, Ștefan (1978), *Epistemologie*, București, Editura didactică și pedagogică
2. Martinet, Alain Charles (2000), *Epistemologies et Sciences de Gestion*, Paris, Economica
3. Thietart Raymond-Alain et coll. (2003), *Méthodes de recherche en management*, 2eme edition, Paris, Dunod
4. Usunier, Jean-Claude, Easterby-Smith Mark, Thorpe Richard (1993), *Introduction a la Recherche en Gestion*, Paris, Economica
5. Wacheux, Frederic (1996), *Méthodes Qualitatives et Recherche en Gestion*, Paris, Economica
6. Zaiț, Dumitru (1997), *Elemente de metodologia cercetării*, Iași, Editura Universității "Al.I.Cuza"

Anexa 1 Tabloul sinoptic al cursului de filosofie pozitivă a lui Auguste Comte

Iscriti Prelucrare generala 2	1. Examinare a scopului cursului 2. Examinare a partilor sau consideratiilor generale asupra pozitivismului pozitiv		
	1. Examinarea a scopului cursului 2. Examinare a partilor sau consideratiilor generale asupra pozitivismului pozitiv	Științele matematice.....1 calculului.....6	1. Metode generale asupra analizei matematice 2. Despre criteriul științelor fizice 3. Despre criteriul științelor industriale 4. Criteriul variabilor 5. Criteriul diferențelor finite 6. Generalități despre geometrie 7. Geometria veche 8. Fundamentele geometriei analitice 9. Studiul general al simetriilor 10. Principiile fundamentale ale trigonometriei 11. Metode generale asupra analizei 12. Metode generale asupra diferențelor 13. Teorie generală ale metodelor
Matematica16	Considerații generale asupra	geometriei.....5	
	Considerații filosofice asupra astronomiei	excesului răspunsului.....4	
Astronomie.....9	Considerații filosofice asupra științelor	astronomice.....1	1. Exponere generală a metodelor de observare 2. Sistemul fenomenelor astronomică de cuprinderea cerului 3. Teoria mișcării planetare 4. Legea lui Kepler 5. Despre legea gravitației universale 6. Filosofia societății 7. Explicarea fenomenelor ceresti prin această lege
	Considerații generale asupra	astronomiei geometrice.....4	
Fizica9	Considerații asupra cosmologiei pozitive	astronomiei mecanice.....2	
	Considerații filosofice asupra fizicii	termiciei.....2	1. Studiul experimental al fenomenelor caldurii 2. Teoria matematică a acestor fenomene
Chimia6	Considerații filosofice asupra chimiei	chimiciei organice.....3	1. Tabloul general al chimiei anorganice 2. Doctrina proprietăților dinamice 3. Teoria electrochimică
	Considerații generale asupra	chimiciei anorganice.....2	
Fiziologie.....12	Considerații filosofice asupra anatomiei și fiziologiei	chimiciei organice.....2	
	Considerații generale asupra	anatomiei și fiziologiei cuprindând clasificarea corpurilor vii.....1 fiziologia vegetală.....2 fiziologia animală.....3 fiziologia intelectuală și afectivă.....4	
Științele corporative organizate	Introducere.....2		1. Examinarea scopului cursului și a scopului în fizica socială 2. Examinarea scopului cursului și a scopului în fizica socială 3. Examinarea scopului cursului și a scopului în fizica socială 4. Examinarea scopului cursului și a scopului în fizica socială 5. Examinarea scopului cursului și a scopului în fizica socială 6. Examinarea scopului cursului și a scopului în fizica socială 7. Examinarea scopului cursului și a scopului în fizica socială 8. Examinarea scopului cursului și a scopului în fizica socială 9. Examinarea scopului cursului și a scopului în fizica socială 10. Examinarea scopului cursului și a scopului în fizica socială
	Metoda.....3		
Fizica socială sau sociologia15	Știința.....10		
	Rezumat al metodei pozitive Rezumat al fizicii pozitive Viziunea filosofică pozitivă		

